

ZE STAROBYLÝCH PAMÁTEK O RAKVICÍKÉM VINOHRADNICTVÍ A VINAŘSTVÍ

Ctibor Nečas

Rakvice leží v samém srdci *Velkopavlovické vinařské podoblasti*. V horním poli jejich obecního znaku je vyobrazen rak, v dolním zcela oprávněně vinný list s hrozem.

Vinice se tu totiž od nepanští vysazovaly v *horách*, jak se ve středověku říkalo stěží obdělávatelným, zato však ke slunci obráceným a vůči mrazům odolným svahům, na jejichž půdě příhodného složení se dobře dařilo vinné révě. Starší z hor se původně nazývala *Koziperky* (tj. do češtiny zkomoleně přeložené německé místní jméno Geiselberg), a prameny se o ní zmiňují už roku 1487, mladší dostala jméno *Trkmansko* (podle zaniklé v těch místech dřívější osady Trutmanice) a ta se připomíná poprvé roku 1594.

Od svého založení přecházela dědina z jedné ruky do druhé: nejdřív patřila církevnímu řádu templářů, pak se stala zeměpanským lénem a nakonec nedílnou součástí hodonínského panství. Bývalo zvykem, že každý nový majitel tohoto velkostatku potvrzoval podřízeným obcím platnost různých jejich privilegií. Když kníže Jan Adam Ondřej z Lichtenštejna odkoupil hodonínské panství od hraběte Bedřicha z Oppersdorfu, dal v obnovených tzv. perkrechtních knihách (do nichž byly zapisovány dávky vybírané z vinic) zaznamenat roku 1707 text rakvického horenského práva a připsat k němu i povinnosti a přísahu hotařů z roku 1606.

Obě tyto historické památky jsou nepochybně staršího data a vznikly už někdy v 16. stol., to znamená v době zlatého věku moravského vinařství. Představují soubor zvykových pravidel, která kromě ustanovení pořádkových, trestních, organizačních a procesních obsahovala rovněž některé údaje o práci vinařů, o dávkách z vinic, o prodeji a kupování vína aj.

Po rozdělení zadluženého hodonínského panství na dvě samostatné poloviny, z nichž jižní, tj. velkopavlovickou zakoupil císař František I. Nové utvořené panství, ke kterému patřily kromě dalších obcí také Rakvice, přešlo do majetku panujícího habsburského rodu a zůstalo v jeho držení až do pádu feudálního řádu. Platnost rakvického horenského práva ale mezitím vypršela, když císař Josef II. vydal roku 1784 *Všeobecné vinohradnické zřízení*.

Následně přetištěné právo, které ve srovnání s dokumenty podobného druhu z jiných vinařských obcí na jižní Moravě, patří po formální stránce a celkovým uspořádáním k dokonale propracovaným a počtem jednotlivých ustanovení k nejobjemnějším. Je zapsáno ve staré češtině, jejíž zastaralá nebo dnes už zcela vymizelá slova se neobejdou bez vysvětlivek. Totéž platí o hojných terminologických výpůjčkách z rakouské nebo z bavorské středověké němčiny, ke kterým docházelo po příchodu cizích mnichů na naše území a zejména pak v průběhu tzv. vnější kolonizace.

HORENSKÉ PRÁVO

Knihá perkrechtní dědiny Rakvic k panství Hodonínskému přináležející za času panování Jeho vysoce osvíceného knížete Svaté říše římské Pána, pana Jana Adama Ondřeje z domu Lichtenštejnského, v Opavě, Krnově JCM¹ tajné radě; též urozeného písaře, pana Jiřího Leonharta Šubrth z Blauenfelsu, toho času vysoko meritirovaného² inspektora; též urozeného pana Fridricha Procházky, panství Hodonínskému dobře meritirovaného hejtmana; též urozeného pana Johanesa Frantz Heyssig, vrchního dílu panství ve Velkých

¹ Zkratka titulu Jeho Milost Císařská; podobně zkratka JM – Jeho Milost.

² Zasloužilý (z lat.).

Pavlovicích pana purkrabího³ a za času radních osob v té dědině Rakvicích, vzácně slovuťného pana Václava Maršálka, toho času horného purgmistra⁴; rychtáře, slovuťného pana M. Podlouckého, a pěti konšelův⁵.

Perkmistře a vy horní konšelé, osadili jste právo, tehdy my oznámiti chceme práva hory:

Nejprve ohlašujem, že Pán náš Markrabě, JM kníže země této, jest pravý pán gruntovní⁶ hor v zemi Moravské; co se stalo neb přihodilo svárlivých aneb obtížných věcí, to my na horní konšele s pilností vznésti máme a JM má to opravit a vypravit jakožto vrchní správce práva a soudů našich.

2. Oznamujem, že každý purgmistr jest mocen na místě JM nad horami, aneb horní konšelé též takovou moc mají jako purgmistr; a kdož by koupil neb prodal vinohrad, když by purkmistra nemohl míti, tehdy může jeden konšel horní odevzdati aneb přijati, dajíc purkmistra jeho právo, kdož čtvrt'⁷ vinohradu přijímá, má dáti 2 d. alb.⁸, a ten kdož odevzdává, dáti 1 d. alb., i purkmistr má dáti vepsati v horní knihy, zač jest prodaný a na které časy neb léta pro potomní časy.

3. O soudu také oznamujem, že dvakráte v roce právo aneb soud horní osazen býti má, první soud tu neděli po svatým Jiřím, druhý tu neděli po svatým neb před svatým Vavřincem, leč by z některé příčiny vlastní od samého pána gruntovního odloženo bylo.

4. Také oznamujem, že všichni, kteří vinohrady mají v svých horách, ti mají na ty časy jmenované při obojích soudech aneb právích býti, a každý má oznámiti své vinohrady před purkmistrem a horními konšely a má dáti z jedné každé čtvrti 1 d. alb.; a kdož by toho neučinil, ten propadne 10 gr. alb., kolikrátkoli toho neučiní, a to beze všeho odporu.

5. Horní aby přísahu k věrnosti a spravedlnosti, jakž obyčej jest, činili a knihy register purkrechtních, aby ouřad nynější i budoucí choval v truhle obecní jejich, aby ležely; horní pak od nich klíč míti mají, a kdyžby kterému potřeba ukazovala, má k hornímu jíti a dáti sobě potřebu svou zapsati, a horní aby k sobě pozval též konšele.

Item⁹ jednu každou neděli doma majíce písaře pohotově, byla-li komu jaká potřeba zapisovati, aby tím lidu neobmeškával.

Item horní aby na časy budoucí, kohožkoli vyvolí, z lidí dobře zachovalých býval, a ten aby spravoval, co jemu přináleží, aby chudému ani bohatému křivda se nedála.

6. Toto sobě za právo ustanovujem, na kteréhokoli by Pán Bůh z obyvatelův smrt' dopustiti ráčil, zanechal by po sobě ženy a dítek a měl vinohrad, z toho tehdy náleží jako na jedno dítě, tu aby opatrovali sirotčí díl konšelé, aby nic nezhyňulo.

7. Jestliže by kdo vinohrad měl a dětí neměl pořádně přišlých, ten aby každý mohl vinohrady své, nebo peníze vinohradní, nebo víno v bečkách svobodně poručiti buďto přátelům svým, neb komuž by se mu zdálo, a to takové poručenství má býti světlé; kdož by je chtěl učiniti, aby k tomu přivolal konšelů dva anebo více, a oni aby to poručenství v knihy horenské zapsali; od toho času ve dvou nedělích však s takovou výminkou, jestliže by kdo

³ Pův. správce hradu, zde v obecném významu toho slova, tedy správce.

⁴ Purgmistr, v dalším textu také purkmistr nebo pergmistr a častěji perkmistr, případně čes. horný nebo horní – důležitý činitel, volený z řad bezúhonných hospodářů. Byl totiž správcem celého obvodu „hory“ nebo „hor“ a pečoval o dodržování horenských práv, konal prohlídky vinic a staral se o odstraňování závad, dohlížel na řádné a včasné obdělávání, dbal o dodržování předpisů o kupu a prodeji vinohradů a vína, vykonával soudní pravomoc a odpovídal za správné plnění daňových povinností vůči zemi a vrchnosti.

⁵ Pův. obecní představení, zde horní konšelé – členové horenské samosprávy v čele s horným..

⁶ Vlastn půdy, pozemku.

⁷ Plošná míra, která se rovnala 0,0719 ha.

⁸ Zkratka lat. slov denarius albis, znamenajících drobnou minci, tj. bílý denár neboli peníz: 1 groš měl hodnotu 7 bílých denárů, penízů.

⁹ Lat. také, rovněž.

z obyvatelův ženu po něm pojal a vinohradové se jemu také po ní dostali, těch aby nižádné moci neměl od ní, totiž ženy své; kteréž by prvé, nežli ženu pojal, aneb s ní budouc přídědil, aneb prikoupil, ty budou moci každý dáti a poručiti, komukoli by se zdálo, obyčejem svrchu psaným, a jestliže by Pán Bůh na toho smrt' dopustiti ráčil, a on by děti po ženě příšlých neměl a poručenství by tak, jak se nahoře píše, neučinil, takové vinohrady, neb peníze, nebo víno v bečkách tehdy na ženu jedna polovice, a druhá polovice na nejbližšího přítele krevního ¹⁰ po něm připadne, však z těch vinohradů, z peněz, aneb vína z tolika jeho nedělání bylo, a přihodilo by se, že by mezi přáteli různice vznikla, tak ne jináč, jakž napřed položeno jest; a jestliže by ten přítel, na kohož by ten aneb ty vinohrady přijíti měly, na jiném zboží ¹¹ byly, a chtěl by ten statek ¹² udržeti, ten se také zachovej podle tohoto práva a ne jináče.

Obr. 1

Obr. 2

Obr. 3

8. Vdovy, kteréž by vinohrady měly, majíce moci poručiti a dáti přátelům svým, aneb komuž by se jim dobře líbilo a zdálo, takovým obyčejem, jakž nahoře položeno jest, a pakli by která bez poručenství z tohoto světa smrti sešla, též vinohrady, aneb peníze, aneb víno v bečkách, kteréž by na nich přišlo, na nejbližšího přítele krevního jejího nahoře psaným obyčejem připadne.

9. Sirotci, kteříž by zůstali a vinohrady, aneb peníze na nich, aneb víno v bečkách měli, jestliže by matka živou měli a ta s nima chlebila ¹³, a na sirotka neb na sirotky Pán Bůh smrt' dopustiti ráčil, tehdy ten statek na jeho neb jejich matku mimo všechny jiné přátele připadnouti má, a pakli by se matka vdala a díl svůj od sirotka vzala, a Pán Bůh by smrt' na

¹⁰ Příbuzný.

¹¹ Majetek, statek.

¹² Zboží, majetek.

¹³ Stravovat se, žít pod jednou střechou, v jedné usedlosti.

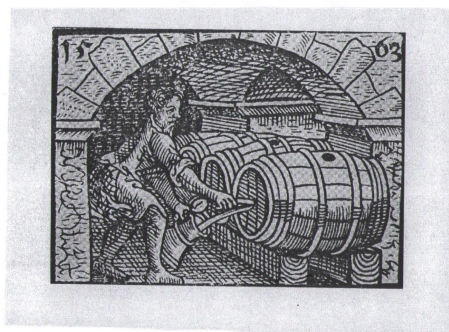
sirotka dopustiti ráčil, tehdy ten, neb ti vinohradové a peníze, aneb víno připadne polovice na mateř a druhá polovice na nejbližšího krevního přítele po otci.

10. Přihodilo-li by se, že by nějaká nesnáze o vinohrady, neb peníze, neb víno, aneb cožkoli jiného přišla, ty, mez nimiž by taková různice vznikla, horního vznéstí mají, a horní jim o to rok polož. Tu strany odporné spolu stůjte a odpovídejte, horní konšelé je vyslyšíc o tom mezi nimi spravedlivě výpověď učiníte, a jestliže by kdo takovou výpověď skrze horního a konšele obtížen byl, ten bude se moci odvolati na JM pány nynější i budoucí, a toho užiti mají, jakoukoliv milost s radou svou mezi těmi stranami nejvyšší právo vypověděti ráčili, na tom aby strany mocně přestaly, a mimo JM aby se žádný nikam jinam odvolávati nemohl.

11. Toto také za právo ustanovujem, aby každý, kdož vinohrad prodá, do dvou nedělí před horním a při knihách, jakož obyčej jest, odevzdal, a pakli toho ten neučinil, aby popadl 10 gr.; též také jestliže by ten, kdož koupí, ku přiznání v tom času dvou nedělí se nepostavil, a to ním sešlo, tolikéž viny položil jako první, a to horní vybírej pánům, a horním z toho 2 groše dány budou.

Obr. 4

Obr. 5

12. Také oznamujem, jestliže by se komu jednomu od druhého buď od sousedů, aneb od jiného škoda ve vinohradu stala, ten, kterýž by žalobu učiniti chtěl, napřed žalobného hornímu 1 groš polož, a horní ohlas, od koho žaloba učiněna jest, a jim o to rok složiti má, pakli na to potřebí do vinohradů vyjíti, pojmi s sebou dva konšele, a pakli není potřebí ven vyjíti, před konšely oznam, a žalobu polož; k tomu obě strany stůjte, a jestliže by která strana nestála, ten viny 10 grošů polož, hornímu z toho 2 groše, a pakli by horního i horníky ¹⁴ na škodu vésti chtěli, to při své vůli měj, a horní i horníci mají oznámiti škody na toho souseda, a toho potom, aby škody podle rozeznání horního a horníkův napravit, viniti; a pakli by škody neodved, ten kdož povídá, též viny 10 grošů polož a i ten groš žalobního; a kterákoli strana, na křivo bude, druhé straně naprav, z toho bude hornímu 4 groše dáti.

13. Také oznamujem, že žádný vincour ¹⁵ na městka ¹⁶, když se najímá, mzdy vyříkati nemá před sedícími lidmi, leč by to učinil s vůlí a radními horních konšelův neb pergropů

¹⁴ Horník nebo těž perknos (nesprávně pergrop nebo perkrop) – hospodář, který vlastnil v dané hoře vinohrad.

¹⁵ Běžněji vincúr (z něm.) – člověk se zkušenostmi z řídicí práce a hospodaření ve vinohradech.

¹⁶ Náměstek, zástupce.

v radě sedících, a na kohožkoli a kolikrátkoli to uvedeno bude, tolikrát propadl 10 grošů svým pergnopům, a v tom pánu jeho nic vinnen nebude.

14. Což se oukolních všelijakých děl buďto mužského, neb ženského dotýče, kdož oukoly jednají, ty aby věrně a dobře dělali, tak jak na to sluší, a pakli by se kdo v tom věrně nezachoval a hospodář na horního vznesl, má horní se dvěma konšely na to vyjítí a uznati, že jest věrně neučinil, ten má nejprv vsazen býti a nakladě ¹⁷ 15 grošů, k tomu také hornímu 5 grošů, také to dílo napraviti má, jak se zdáti bude.

15. Co se vincourů, kteříž na mzdách jsouc aneb z peněz lidem vinohrady spravují, dotýče, ti aby se v tom věrně chovali a nač se jednají, aby pilní byli, aniž čím se nezaneprazdňovali, než zač peníze berou, tomu aby zadosti činili a dílem neobmeškávali, a pakli b3y se, který máje nač jednati, nedělal a hospodář naň žalobu učinil, že jemu peníze dal, a tím ho obmeškal, ten viny 6 kop groší dej a hornímu z toho 70 groší, a pakli by dělal a to nedobře, hospodář aneb horní to uznal, ten viny dej 10 groší, z toho hornímu 4 groše; a horní má často hory procházeti a děl oukolních pilně šetřiti.

31.-32. PRÁCE NA VINICI. Prastarou tradici má v křesťanském umění symbolika vinařství, jež se ve středověku s velkou oblibou uplatňuje při výzdobě knih. Kreslíř Velislavovy bible z doby kolem r. 1340 zachytil v jednom pásu celý cyklus vinařských prací: nejprve musí pilně ryt a kypřit půdu, aby vyrostl réвовý pec, který je zde ztvárněn ve velkém ornament stylizovaný od kmene po listy a hrozny. Vydal plody, jež vinař odřízne a vkládá do takového velkého proutěného koše, jaký se mu tu houpá nad hlavou. Plný koš pak odnese do lisu.

¹⁷ Výdaj, vynaložené prostředky nebo práce.

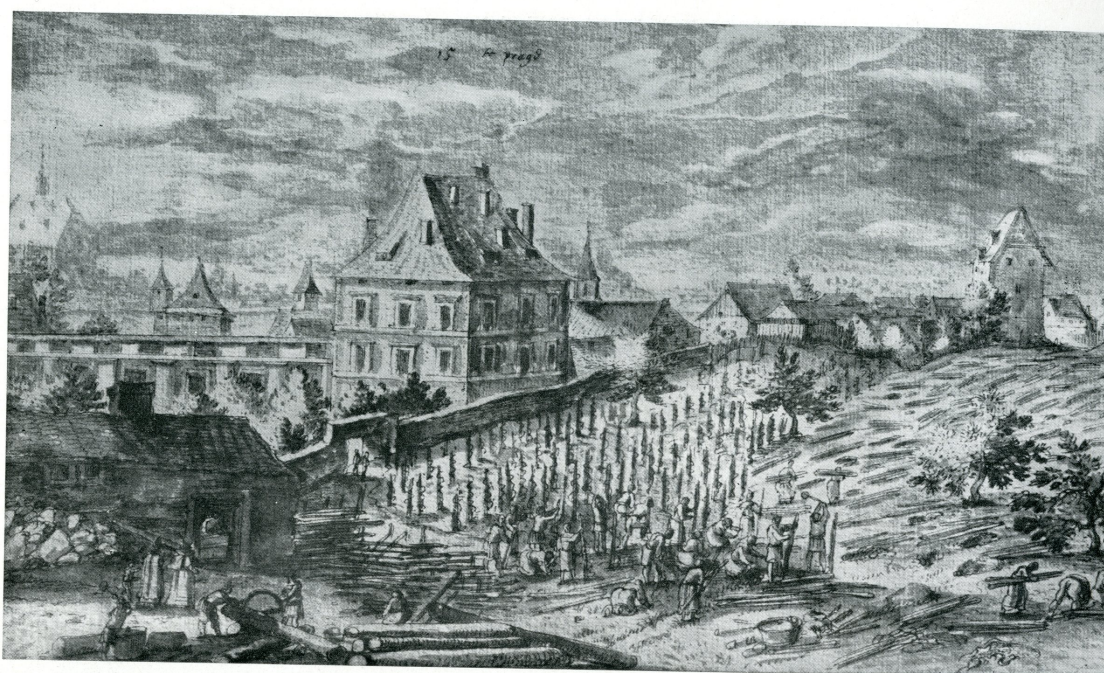
16. Toto také za právo ustanovujem, aby každý rok všechna díla, mužům i ženám, jak rok který ukazuje, usazována byla, a jak uloženo bylo, aby se v tom každý tak zachoval, a kolikrátkoli by to kdo přestoupil, tolikrát pokuty 10 groší polož, a z toho hornímu 4 groše náleží.

17. Také oznamujem, aby nižádný jeden druhému (v) vinohradech škody na hroznicích, vínu ¹⁸ a ovoci, na všech sázeních ani na kolí neučinil, než aby každý na svém dosti měl, a pakli by kdo v tom popaden aneb uznán byl, k tomu se máme všickni jako škůdci zachovati a jej v moc JM pánům k trestání vydati, aby jím se káli jinší, aneb chceme, aby (v) vinohradech tak jisto bylo jakožto v nejpevnějších komorách našich.

18. Také oznamujem, že vincourům puštěno jest, aby sobě zhnílé kolisko ¹⁹ zbírali, a pakli by on který, neb jeho mládež, neb jeho dělník dobré kole lámal na kusy, kteréž by k užívání býti mohlo, ten a takový každý na JM pána svého hrdlo své propadl.

19. Také oznamujem, kdyžby který pocestný člověk vzal jeden kolek v horách vinohradních, na kterýž by se ten podpíral, ten za to nic nepropadne, ale kdož by vzal dva kolky a popaden byl, ten propadl 5 funtů ²⁰ vosku anebo ruku, a pakli by vzal 3 kolky, ten propadl hrdlo.

Item když by již vbito bylo kolisko ku požitku hospodářovi, a kdož by jeden kolek vzal sobě ku požitku a hospodáři ke škodě, ten hrdlo trati.

34. PRÁCE NA VINICI. Nizozemského malíře žijícího u císařského dvora v Praze Roelanta Saveryho upoutal ruch vinařů na úpatí vrchu Petřína. V lavírované kresbě perem z r. 1610 zachytil jarní práce na vinici. – Jední řežou, jiní nosí a zatoulávají viničné tyčky, další uzavírají úponky mladé révy.

20. Také oznamujem, že městnisko před vinohradem má tak široký býti, co může s koňma, jak dlouhý vůz jest, se obrátiti, a to místo má tak velké právo jako vinohrad sám; a kdož by se na to místo utekl a jej by kdo urazil aneb jinými neslušnými věcmi dotkl, ten propadl 5 funtů vosku anebo ruku; pakli by utekl do vinohradů o poctivou věc, tehdy má plný

¹⁸ Víno ve smyslu hroznů.

¹⁹ Kolisko, kolí – vinné keře byly vedeny na hlavu, podpíranou během vegetačního cyklu kulem, kolkem.

²⁰ Rovněž libra – váhová míra o objemu 560,06 g.

*freierung*²¹ až do perkmistrova příchodu aneb do přišli jednoho horního konšele, ti ho potom dají ku právu jeho odpovědi, kdož k němu žalovati má; pakli jest věc nepoctivá, tehdy ten nemá žádného *freierungu* míti, jakožto krádce, mordýř, násilník bude držán.

21. Také oznamujem, když dva dělníci ve dvou vinohradech by se svadili a že by meze dělali, ačkolivěk by v hromadu nepřišli, však jeden každý propadl 10 groší pokuty; pakli by v hromadu běželi přes meze a jeden druhého udeřil, tehdy jsou *freierung* zrušili a hrdlo propadli; pakli by kdo viny svého života bránil a nemohl by jinak ujíti, a v tom že by zabil druhého, ten proti hoře a proti hornímu nic by vinnen nebyl, jenom aby jej proti Bohu a přátelům, jak právo jest, odložil.

22. My také oznamujem, že meze vnitř nesvým chodem přísluší k nevnitřnímu vinohradu, ačkoliv jejich obojích jest, také nemá z obou stran k lidské mezi dolováno býti, než pňoví má tak daleko od meze státi, co by motykou mezi pněm a mezi mezou mohl táhnouti; a kdož by v tom postižen byl, že by k mezi blízko doloval, sobě ku polepšení a sousedu svému ku škodě, a že by se skrze to meze kazila, kolikrátkoli by to udělal, tolikrát 5 funtů vosku a pergmistrovi dvanácte peněz pokut složití povinnen bude a sousedu svému, aby škody zase opravil.

35. VINOBRÁNÍ A LISOVÁNÍ VÍNA. Po vzoru jiných zobrazil v záhlaví měsíce října Jan Willenberg v kalendáři z roku 1604 tuto typickou podzimní práci venkovanů. – V kádi končí cesta hroznů. Muž je rozšlape, jejich šťáva se zcedí a slijí se do sudů, aby pak ve sklepech dozrál samotok – víno nejlepší jakosti.

23. My také oznamujem, kdož by jeden vinný kmen aneb více z vinohradu svého souseda do svého vinohradu pod zemí uvedl a pňoví jinému odjímal sobě ku polepšení a sousedu svému ku škodě, uzná-li to jeden horní konšel aneb dva muži obecní, a bude v tom svědkami přemožen, ten hrdlo propadl, a jest falešník, kterýžto přísluší na rošt²², a pakli uteče, tehdy všecken majetek jeho movitý i nemovitý pánu svému propadl a jest nevyčtený, žádného *freierungu* nemá.

24. My také oznamujem, kteříkoli by v práci aneb jiný člověk peň, nebo keř, neb oblouky vytáhl, vytahoval aneb vyřezoval sobě k požitku a souseda svého vinohradu ke škodě, prodal jej neb sadil na jiné místo, a bude-li s tím popaden, hrdlo propadl, a přísluší na rošt.

25. Kdož by (v) vinohradě popaden byl ve dně neb v noci, když by víno zralé bral, neb hrozny, nebo nic, ten jest hrdlo propadl, a dají jej za zloděje, a který by soused jej popadl, tomu všecka hora neb obec práva pomoci býti platiti mají.

Item kdo by chodil na soumezí neb na frejdu²³ nahoře neb dole, a nekradl by nic, ale úmysl měl krásti, bude-li popaden, bude postižen za zloděje.

²¹ Volnost, svoboda.

²² Trest na hrdle nejvyšší, tj. upálení.

²³ Též frajd nebo frýd – mez, která ohrazovala jednotlivé vinohrady shora i zdola a bývala osazována ořešáky a ovocnými stromy; též právo beztrčnosti; ochrany před postihem.

26. *My také oznamujem hotaři²⁴ sady, ten má každý věrně dělati, a když domů u večer po zvonění klekání jde, aby sobě vzal tři hrozny vína, a ty má nésti v ruce aneb v koši a má je ukázati pergmistru aneb jednomu hornímu z konšelů, a nedělá-li toho, tehdy mají jeho v tom hledati, a najdouce znamení u něho buď málo, neb mnoho, ten hotař propadl hrdlo; a také to právo k němu jest, dělal-li by z hroznů v boudě mest. aneb prodával by hrozny buďto ve dne aneb v noci, aneb prodával by ovoce (ze) stromů aneb na stromě, každý takový propadl hrdlo.*

Také hotařů jest právo v sobě zavírá, jestliže by jej kdo pod horu buď jízdní, neb pěší, aneb jiný pocestný člověk o lidský statek nutil a bude v tom popaden, hrdlo tratí.

27. *Také pergmistr má toto, totiž horní právo, aby hotař na každou sobotu tři hrozny aneb košík vína jemu dal, ježto by mohl státí za 2 d. alb., a má počati bráti v hoře napřed všechny vinohrady z jednoho vinohradu do druhého.*

28. *Toto také oznamujem, hory toto právo mají, když se dva sousedé o jeden vinohrad soudí, buď o známý, neb neznámý, perkmistr má jich obojích přípovědní právo vzíti a má každému práva popříti a obě strany zaručiti k právu, a potom se o tu věc spolu sudíte, a na kterém jest vína, pánu svému propadl 10 groší a perkmistru 12 d. alb; pakli se chce zase souditi, tehdy má tomu, který jej právem ustal, hotových peněz položití tolik, jak ten vinohrad jest drahý, a potom nechť žaluje, co chce.*

29. *My také oznamujem, jestliže by který člověk se odvolal, buďto žalobník, aneb odporník, k soudu, ten má to učiniti ze čtyř stolic perknopů a s jejich radou, a mají k tomu vzíti při horách, kteří své vinohrady mají, aneb jiné dobré lidi moudré; nemohou-li se smluviti, mají se utéci k našemu JM panu markraběti této země a JM pán má na to vydat ortel s radou svých dáti tu, kde se o to soudí, a přitom má zůstano býti, a žádný dále odvolati se nemůže.*

30. *My také oznamujem, jestliže by kdo svůj vinohrad zastavil buďto židu, nebo křesťanu pro svou nouzi, tehdy má býti vyměřeno před pergmistrem, co zastavuje, požitek-li, kterýmž by se tento vinohrad vyplatil, a aby pňoví zůstalo; pakli zastavuje grunt k tomu totižto do roku, a pakli by co na požitku sešlo, tehdy on může pňoví prodati, ale má prve dlužníkovi svému s dobrým svědomím dáti věděti, aneb vyplatiti jeho ve třikráte v čtrnácti dnech, totižto v šesti nedělích, tehdy on může ten vinohrad prodati, co na to zbude, dlužníkovi svému to navrátiti má, pakli by co zešlo, to má dlužník doplatiti; a jestliže by kdo, buďto žid, nebo jiný člověk, půjčil na vinohrad a dal své přípovědné před horním a horníky, ten má své peníze na každý rok před právem ohlásiti, a neučiní-li toho, pohorší svému právu, ale to stojí při pergmistrovi a při židu, zdaliž ten vinohrad za to dosti drahý byl, tehdy má ten žid ten vinohrad prodati, aby vinohradu nic nezešlo a aby dělán byl tak, aby pánu nic nezhyňulo na jeho platech, a ten chudý člověk nemá tím nic vinnen býti jiným statkem svým.*

31. *Také oznamujem, jestliže by kdo chtěl stavu²⁵ neb žalobu učiniti, buďto vinohrad neb dílo, neb peníze aneb víno pod horou zastaviti, toho každý vůli měj, daje hornímu práva stavního 1 groš, a horní přijma ten groš práva stavního, povinnen jest rok do dvou neděl před právo položití a druhé straně ohlásiti, aby také stály, a jestliže by která strana nestála, ten polož 10 groší pokuty, z toho hornímu 3 groše, a tak kolikrátkoli by která strana nestála, tu vinu polož.*

32. *Toto také za právo ustanovujem, jestliže by kdo chtěl jich tím, budiž sousedním aneb přespolním, vinohrad ke škodě obložití, že toho horní s horníky mají pilní býti a toho žádnému netrpěti, nežli jej k tomu nutiti, aby dělal aneb aby vinohrad prodal neb pánu odevzdal.*

33. *Také toto ohlašujem, co se horního dotýče, by pilen byl, jakž ouřad jeho přísluší, pro své aby obecního dobrého neopouštěl, a pakli by co obmeškal a žaloba naň přišla a*

²⁴ Horenský hlídač, kterého volilo shromáždění obce.

²⁵ Zástava majetku.

konšely radními to bylo uznáno, že jest jim takového něco obmeškáno, ten vinnen 10 groší složí, a to kolikrátkoli toho dopustil.

34. Jestliže by se komu jaká škoda (v) vinohradech koňmi, neb kravami, aneb jakýmkoli jiným dobyt看em stala, ten komuž se škoda učinila, má jíti k hornímu žalovati a horní má jíti s nimi, vezma sebou horníky, škodu přehlédnouti; uzná-li, že škodu učinil, ten jistý má podle uznání horního a horníků to zase napraviti a zaplatiti od každého dobytka hrubého z hlavy 4 groše a od drobného 1 groš, a hornímu 4 groše dáti povinnen bude.

37. MUŽ ROUBUJÍCÍ STROM. Iniciala jednoho z děl hojné štěpařské literatury středověku, Petra de Crescentis „Ruralium comodorum libri decem“, z rozhraní 14. a 15. století, ukazuje mechanickou část práce štěpaře: roubování stromku – v podstatě se dodnes neliší. Štěpařské umění však spočívalo v bohatých zkušenostech a znalosti přírody i jejích změn.

38. ČESÁNÍ JABLEK. Na jiném místě v též díle je zobrazen mladík v stylizovaném sadu, kterak čese jablka. Právě tak mohl ovšem sklízet hrušky, třešně, višně, švestky, slivy, míspule, kdoule, broskve, meruňky, anebo vlašské či lískové ořechy, neboť všechny tyto druhy ovoce a jejich různé odrůdy se ve 14. století v Čechách, jako i namnoze jinde ve střední Evropě pěstovaly. Knižka, z níž je tato iniciala, učí, jak různé druhy ovoce zušlechťovat.

35. Toto také oznamujem, aby vinohrady, který jsou anebo ještě budou kopané, ti všickni, kteří v té hoře mají, aby plot sobě udělali, příkopu dobrou sobě vybrali, aby se odtad škoda nedála; kdyžby pak tu příkopu spolu udělali, nebudou ji povinni opatrovati, nežli ten, čí krajina jest, sobě ji opraviti má, a ten, čí jest ta krajina, nebude pánu platu povinnen z ní spravovati; a když by horní prohlásil, aby tu příkopu šli dělati, mají to učiniti. a kdožbykoliv nešel, ten viny 10 groší má dáti, a hornímu z toho 4 groše dáno bude.

36. Toto také za právo oznamujem, co se vinohradů svízelných totižto napříč, ty aby jeden každý proti svému opravoval a hradil, také aby se nižádnému ze sousedův jiných škoda

díti nemohla, a pakli by toho neučinil, ten viny polož 10 groší, a hornímu z toho 4 groše náleží vzíti.

37. Také toto oznamujem, aby každý proti vinohradu svému, jakž rúny ²⁶ obsahují, preshaus ²⁷ sobě stavěti mohl, nic víc na zdíl aniž na šíř; víno ve hroznech neprodávati, když víno zralé jest, a že by kdo svého vinohradu před vinobraním v hroznech, aneb jinak prodávati chtěl, toho nemá žádný učiniti bez povolení pána gruntovního, pakli by to učinil, ten propadne, co v tom vinohradě má, a hornímu 10 groší z toho býti má.

38. Také ohlašujem, aby nižádný soused jeden od druhého místa k boudám odprodati, a pakli by to udělal, to v nivec obráceno bud', a viny 10 groší polož, a hornímu z toho 4 groše náleží; stezky všechny nespravedlivě zapověděny mezi vinohrady mají se zahájiti, a pakli by kdo to učinil a jich otevřel a horní to přihlídl, dá pokuty pánu svému 5 funtů vosku.

39. Toto také oznamujem, co se vod dešťových dotýče aneb přívalných dolův, do kterých voda teče, a kde by bez toho býti nemohlo, aby vodě horním a horníky cesta ukázána byla a podle horního a horníkův vyměření aby každý v svém vinohradě opravoval tak, aby se jemu ani sousedům škoda nedělala, a pakli by kdo toho zanedbal a žaloba naň přišla, má horní s horníky to ohledati, a bude-li škoda uznána, ten viny 10 groší polož, a hornímu 4 groše náleží, a škodu zaplatí.

40. Toto také oznamujem, že nižádný všelikým dělníkům ve vinohradech práva vína dávati nemá, a pakli by kdo chtěl mimo to aneb zoumyslně víno dělníkům dávati, ten vinnen polož 10 groší tolikrát, kolikrát by se toho dopustil, a hornímu 4 groše náleží, neb dělníci ve vinohradech nejprve přestati mají.

41. Také oznamujem, jestliže by se to přihodilo, a někomu bud' po otci anebo přátelích jeho vinohrad připadl, aneb blízkostí přátelství a příbuznosti nalezen, a ten by zde anebo o blízce nebyl, a horní i konšelé že by nevěděli, kde by byl, a skrze to že by ten vinohrad měl obložen býti, tehdy bude míti touž moc horní s konšely ten vinohrad prodati, zač budou moci nejlépe, a ten kdyby se navrátil, komuž by ty peníze příslušely z toho vinohradu, má je vyzdvihnouti tak, jakž jest horní s konšely prodal, a ten navždy peníze vyzdvihnouti chce, povinnen jest takový vinohrad odevzdati, jakž hory za právo mají.

Item psi mají vázání býti, když hrozny zaměkají, v kterém vinohradě pes postižen bude a hotař jej postihne, ten kteréhož jest pes, má dáti hornímu 10 groší pokuty a hotaři 1 groš a to, komu ten pes škodu udělal, porovnati s ním povinnen jest. ²⁸

42. Toto také oznamujem, aby žádný z sousedů a obyvatelův jinde nikde na oukoly neb dílo vinohradní nechodil, a na komž by se taková věc našla, aby pokuty k ubci ²⁹ podle milosti 1 groší položil a o to dostatečně trestán byl.

43. Toto také oznamujem, aby kdožbykoli vezme na tovarych ³⁰, od koho peníze má, aby když se mu oznámí ničímž se nevymlouval, na dílo šel, a kdož by se tak nezachoval, o něm se taková věc našla, aby pokuty k ubci 1 k. ³¹ groší bez milosti položil a s horním i konšely porovnal, i také kdož by komu připověděl a tomu by dosti neučinil, aby též pokutu svrchu psanou položil a k tomu trestán byl, a z toho hornímu 5 groší náleží.

44. Toto také oznamujem, kdyby který byl host víno v horách koupil, teda ten, kdo by víno prodal, má jemu to víno před svýma dvěma sousedy pro svědomí zhamovati ³² tak, aby

²⁶ Příkopy, jimiž se v rámci hory od sebe oddělovaly jednotlivé vinohrady.

²⁷ Rovněž přesáz (z něm.) - lisovna.

²⁸ Pasáž o témtě přestupku zpřesňuje ustanovení 62.

²⁹ Obec jako bydlíště usedlých v ní obyvatel, nebo jako obecina, tj. půda, kterou vrchnost ponechávala ke společnému užívání všech usedlíků.

³⁰ Nádenická práce (nář.). Kdo držel vinohrady o větší výměře, musel si totiž najímat na sezónní práce, zejména na okopávku, nádeníky z řad vesnické chudiny.

³¹ Kopa, tj. 60 grošů.

³² Změřit (nář.).

pánu na jeho desátku nic nezešlo, a to má vypraviti bez hindrování ³³ a má od hranic od hory za míli, a žádný usedlý člověk nemá toho člověka zapovídati aneb pro peníze obstavovati; pakli by se dva hosté o jednu koupi spolu svadili, tedy může jeden druhého obstaviti, a má jim právo na druhý den pomoci, aby na třetí den mohli býti vypraveni.

45. My také oznamujem, že mají jeden ham ³⁴ udělati, a ten má hamován býti s radou pergnosů, aby byl k sobě a do sebe k brání i k dodávání.

41. KOPÁČ NA VINICI. V kalendářní miniatuře symbolizující v breviři kláštera sv. Jiří na Hradě v Praze z doby kolem r. 1400 měsíce duben spatřujeme muže v slaměném klobouku, kterak okopává trojúhelníkovou motýčkou révu mezi tyčkami na vinici. Za pasem má vinařský kosíř (žabku), protože než začal prvně na jaře okopávat, musil prohlédnout, jak výhonky révy přezimovaly a znalecky je seříznout.

42. VINOBRANÍ. Sklizeň vína dostává se ve středověké symbolice kalendářů obvykle k měsíci září. Tak je tomu v breviři křížovnického velmistra Lva z r. 1356.

46. My také oznamujem, že desátník ³⁵ má svou čtvrt hamovati na horním kbelu ³⁶ s vědomím a radou horních konšelů, kterýmž on svůj desátek bráti má, a pergknop aneb jeden pergknop má s nimi jíti, aby se lidem spravedlivě stalo, pakli by chudý člověk své víno do

³³ Hádání (z něm.).

³⁴ Odměřování.

³⁵ Kdo vybíral pro vrchnost vinný desátek, tj. desátý díl z úrody hroznů nebo z vyrobeného vína.

³⁶ Rovněž kýbl (z něm.) – dutá míra, v různých dobách a na různých místech velmi rozdílná. V důsledku hospodářského propojení s Podunajím prosazovala se na jižní Moravě spíše dolnorakouská (vídeňská) měrová soustava.

beček vezl, tehdy desátník má vzíti spravedlivou na jednom dreilingu ³⁷, a co má hamovati buď málo nebo mnoho, pakli by ten člověk tolik neměl, tehdy má v druhém neb třetím vinohradě vedle se nahoře neb dole koupiti, aby pánu svému desátek vyplnil.

47. Toto také oznamujem, že desátník má právo, kdožby své víno překryl anebo tajně schoval a desátku pravého nedal, a bylo to na něm shledáno, ten jest desátku aneb pánu gruntovnímu to víno, co v tom vinohradě utěžil, propadl, a má jemu toliko desáté vědro ³⁸ dané býti a potom jako k jinému zloději trestání k němu má se přikročiti.

48. Také hora za právo má, kdo nové víno na pňoví kupuje, tu má svou přípověď dáti pergmistrovi před jedním pergknopem nebo konšelem, jestliže by se potom víno skrze povětrí a krupobití, aneb skrze kterékoliv dopuštění Boží zkazilo, a že by ten člověk neměl by co dáti, a také jestliže by nenalezl koupiti v třetím vinohradě od sebe dolů neb nahoru, má jemu zase jeho peníze vrátiti, pakli by jemu jich nedal, teda má své peníze na pňoví.

49. Také hora toto za právo má, jestliže by se kterého roku víno zkazilo anebo neurodilo a že by kdo neměl z čeho perkrechtu ³⁹ dáti a nenalezl v hoře koupiti, teda pán jeho na jiný rok má jemu beze vší škody čekati.

50. Také hor toto za právo má, že žádný člověk nemůže pro peněžitý dluh vína zapovídati, leč by to před pergmistrem a horními konšely právem své přípovědi zaopatřil, tehdy jest on nejprvnější a obdrží své právo.

Item každý dlužník pro upomínání dluhův má jíti od hor míle ⁴⁰ beze vší překážky.

51. Také hora toto za právo má, kdož by vinohrad měl a nemohl jej dělati a k tomu se nepříčinil, aby zřezán byl, když by již jiní řezali a kopali a že by víno v pupencích se nacházelo, ten vinohrad propadl jest pánu gruntovnímu beze vší odpory, pakli by tam ten člověk neb erbové ⁴¹ jeho chtěli zase ten vinohrad míti a od pána vyplatiti, má jim k výplatě neobtěžně dán býti a má se sousedem svým o škodu umluvíti, a pánu svému 5 funtů a pergmistrovi 10 groší anebo ten vinohrad odevzdati sám o sobě i ode všech svých erbův a přátel.

52. Také hora toto za právo má, kdož vinohrad má ve své moci den a rok, kterýžkoli by dědic v zemi usedlý byl, a po smrtedlné ruce chtěl by toho vinohradu držitelem býti, ten se má každý rok na právě horním jedním penízem totiž ze čtvrti po ... a z achtlu po ... připovídati⁴²; neučiní-li toho a zanedbal by den a rok, sebe svého práva zbaví, a chtěl by on nebo erbové jeho k tomu co říci, tehdy má tak mnoho kontentirovati ⁴³ aneb uručiti, jakož nahoře psáno jest, totižto 5 funtů.

53. Dále hora také toto za právo má, když poručníci vinohrad (v) své moci mají a jej drží, kteréhožto vinohradu nejbližší erbové čekají, když k svým letům přijdou, a ježto jim z toho poručníci odpovídati mají, opustiti to den a rok sami sobě v tom překážku učiní, nebudou-li se na každý rok připovídati.

54. Také hora toto za právo má, kdyžby víno sbíratí měli, kterýž by soused šel ze svého vinohradu mimo vinohrad sousedův a jemu stoje na jeho mezi bráče vzal, ten jest pergmistrovi za každého bráče 5 grošů pokuty propadl, pakli by stál na své mezi a volal by na bráče, on nepropadne.

³⁷ Rovněž drajlink – míra pro měření vína o obsahu asi 110-120 l.

³⁸ Výnosnost se uváděla z měřice viniční plochy a pohybovala se mezi 2-3 vědry, což se rovnalo 113,2 – 169,8 litrů.

³⁹ Ve středověku roční daň, odváděná zemi ve výši 15,5 l vína z jednoho štrychu vinohradu, což bývala plošná míra rovná asi 41 metrům čtverečním.

⁴⁰ V Dolních Rakousích a na Moravě míra o délce 7 586 m.

⁴¹ Dědici (lid.).

⁴² Plošné míry: čtvrt se rovnala 0,0719 ha, achtl (osminka) 0,022 ha.

⁴³ Uspokojit (z něm.).

55. Také oznamujem, když již víno sberou, tehdy pergmistr s radou horních konšelů má dáti provolati, aby žádného dobytka, koňmi, kravami, ovce svými do vinohradů nepouštěli, a čímžkoli by dobytek postižen a popaden byl, ten propadl z každé hlavy velkého dobytka 4 groše, a komu by se škoda stala, tomu opravití a s ním o škodu umluvití a porovnati náleží.

56. Jest také zapověděno, aby nižádný neostrlízoval ⁴⁴ než ve svém vinohradě, lečby všudy v horách sebráno bylo, a kdož by v tom postižen byl, dá 5 groší pokuty pergmistrovi propadl.

43. VINOBRANÍ. Jindy se vinobraní vyskytne až v symbolice měsíce října, jako je tomu v kalendáři brevře kláštera sv. Jiří na Hradě v Praze z doby kolem r. 1400.

57. Také toto jest zapověděno, všelijaká honba, myslivost přes celý rok ve vinohradech nemá býti, a kdož by s koněm popaden byl, ten ztratil koně a k tomu propadl 5 funtů, pakli by moci ujel aneb byl by jízdní proti moci, budou v tom nám JM pan markrabě ku pomoci, jakž prve oznámeno jest, a k JM o to se utéci mají aneb k pánu gruntovnímu.

58. Také oznamujem, že jest v hoře za právo, kdyžby pňoví nebo ryví v hoře z číhokoli vinohradu domů bez vůle toho, či by vinohrad byl, nosil, ten propadl pergmistrovi 5 groší pokuty.

59. Také oznamujem, když víno zralé jest, a že by kdo ze svého vinohradu, před vinobraním pomalu v hroznech víno aneb jináče prodávati chtěl, toho nemá žádný učiniti bez povolení pána gruntovního, komu ty vinohrady přináleží; a pakli by to kdo bez vůle pána gruntovního a horního učinil, ten propadne víno, což v tom vinohradě má, pánu a hornímu 10 groší pokuty dáti.

60. Také toto hora za právo má, že všechny stezky mezi vinohrady nespravedlivé jsou zapověděny, a kdož by v tom popaden byl, ten pergmistrovi 10 groší propadl, anebo kdyby pergmistr toho zanedbal a byl by přemožen neb přesvědčen jedním konšelem, ten jest propadl pánu svému 5 funtů tolikrát, kolikrát se toho byl dopustil.

61. Toto také ohlašujem, kdožkoli by horním byl aneb na časy budoucí bude, ten z jedné čtvrti vinohradu svého JM pánu gruntovnímu nynějšímu i budoucímu desátku vinného dávati povinnen nebude.

⁴⁴ Nář. oslízovat – paběrkovat (z něm.).

62. Také toto za právo ustanovujem, když hrozny zaměkají, psi mají doma vázání býti, a jestliže by se něčí psi naučili do vinohradů choditi, tehdy ten, číž jest pes, má ohlášen býti, buď skrze horního aneb hotařů, aby psa vázal, jestli pak by toho neučinil a jeho pes postižen v škodě byl, prohlášení pokuty 10 grošů a hornímu z toho 3 groše a hotařovi 1 groš náleží.⁴⁵

63. Také toto oznamujem, kdožkoli by na knihy horenské volati se chtěl a žádal, aby jemu práva tato čtena byla, ten bude moci to učiniti, polože hornímu a konšelům 4 groše a písarži 1 groš.

64. Také toto oznamujem, vína kupovaná, která se na domích šenkovních šenkují, ta nemají šenkována býti, leč že prve horní a úřad vykoštující saditi budou a kdož by mimo to nařízení šenkovati chtěl, proto trestán býti má a pánům pokuty 4 groše položiti povinnen bude.

65. Také toto oznamujem, psáno jest, že hora za právo má, žádného vína aby z cizích gruntů nevozili a nešenkovali potud, pokud z těch hor desátečních vína mají; pakli by žádný šenkovati a dávat nechtěl a ubci skrze to na vině ouzkost byla, mají moc kdokoli od úřadu koupiti a šenkovati podle kupu a spravedlivého rozeznání některých z ubce lidí, kteříž by k tomu přivoláni byli.

66. Víceji na vědomost se dává, že při času sv. Jiří ten den, když se horenské právo čtlo, konšelé horní na tom jsou se snesli, aby horní nynější i budoucí měl za právo tři dni před čtením práva horenského vína svá načínati a šenkovati, totižto aby v pátek načal a potom také v sobotu a v neděli, ty tři dni aby před jinými spíše šenkoval, a v pondělí pak tu již bude moci a chtíti načítati a šenkovati

POVINNOSTI HOTAŘŮ

Anno Domini⁴⁶ 1606 sestavena i prohlášena Práva hotařům, kterak se chovati mají, když se od horního do hor vinohradských přijímají:

Předně a nejprve, hotaři aby hor pilní byli a sousedům husy ani žádného dobytka aby nebili, všeliké hry v boudách též aby zanechali, ovoce všelikého aby nebrali pod ztracením hrdla.

2. Aby hotaři do vinohradů dále nevkračovali nežli na tři kroky, leč by viděli jakou škodu, a jestliže by soused hotaře kterého ve vinohradě zastal při jakékolivě škodě, buďto že by ořechy sbíral, hrušky nebo jablka trhal i jiné ovoce, o to na hrdle trestán býti má.

3. Jestliže by kteří hotaři na jakém pití přes pole z domu byli a zastíženi, o to dostatečně od horního trestání býti mají.

4. Tolikéž který hotař vinohrady své má, aby v hoře bez horního anebo horníka vůle ořechů netloukl, nežli s jejich jistým vědomím a vůlí, jestliže by se takové ořechy trefovaly⁴⁷ k jeho ořechům nebo k sousedovým.

5. Tolikéž hotaři aby žádného ovoce neprodávali, buďto ořechů, hrušek anebo jablek, leč by se v tom hornímu opověděli, kde jsou toho nabrali; a pakli by v tom postiženi byli, hotaři i ten soused, kdožkolivě by od nich ho kupoval, na hrdle trestání býti mají.

6. Tolikéž co se dotýče ořechů, když ze stromů prší, ni žádný hotař ráno vstanouce sbírat nemá, ba ani ve dne potud, pokud lidé ořechů neotlukou, a pakli by který postižen byl, jako k jinému zloději horní se zachovati má.

7. Tolikéž toho se znamenitě zapovídá, jak mnozí hotaři to činí, že na cesty anebo chodníky, které jsou mimo frejdu, ořechy a všelijaké jiné ovoce, nastrážňují, potomně dobří

⁴⁵ Pasáž o témže přestupku zmiňuje také ustanovení 41.

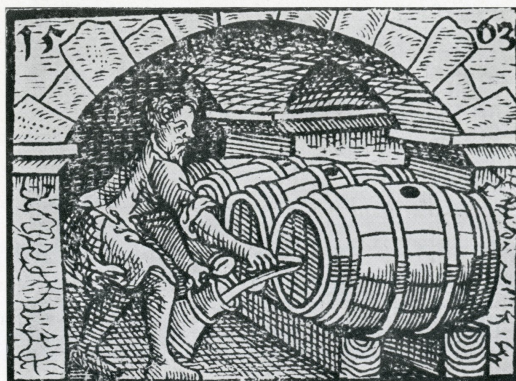
⁴⁶ Lat. – Léta Páně.

⁴⁷ Nahodit se.

lidé mnozí přespolní, kteří o tom nevědí, jdouce cestou to zdvihnou, hotaři se s nimi hindrují a nenáležitě šacují⁴⁸ mimo vědomí a vůle horního, protože skrze takové jejich lotrovství ten a takový hotař, na kterým by se taková věc našla, beze vší milosti na hrdle trestání býti mají jako jiný zákeřník a zloděj.

8. Jestliže by hotař kohokolivěk ve vinohradě zastal a toho hornímu neoznámil, o to dostatečně od horního trestán býti má.

44. STÁČENÍ VÍNA. Dřevořez doprovází knížku „Spis o vínu, jak se chovati a opatrovati má“ z roku 1565. – Ve vinném sklepě v narovnaných sudech na líhách leželo víno po řadu měsíců, ba i let, dokud nepřišel vlnat, aby okusil jeho kvalitu a rozhodl, zda již přišel jeho čas.

9. Toto také se s poručení přísného, aby nižádné myslivosti, buďto střelbou anebo osidly ani strunami, na zajíce neb koroptve nespravoval a neprovázel a toho ničeho neprodával, a jestliže by v tom hotaři aneb kdo jiný postižen byl, a hotaři to vidouce hornímu to neoznámili a jeho s takovými nástroji nevzali a hornímu, kdo by ten byl, zprávy nedali, o to aby dostatečně, jestli by se na ně proneslo, na hrdle trestání byli jako jiní zloději.

10. Tolikéž hotaři, kdyby koho v hoře při jakékolivěk škodě anebo zlodějství zastali, mají sobě jeden druhému dáti věděti jakýmkolivěk heslem anebo znamením, a tu sejdouce se sobě nápomocni býti takového člověka vzíti a to bez bití, pakli by se jim bránil, jej svázati a k hornímu tak svázaného jako jiného zloděje a lotra přivésti.

A tak, vy hotaři, slyše to budete se věděti jak chovati a čeho se varovati, chcete-li trestání vyměřeného ujíti, bez vůle horního nic před sebe nebratí, jemu se ve všem opovídati, aby horní o hotařích, kde jsou, věděti mohli.

PŘÍSAHA HOTAŘU HOR VINOHRADNÍCH

Já N. N. přísaháme Pánu Bohu všemohoucímu v trojosobách jedinému – (titul) – též Jeho vysoce osvícenému knížeti Sv. římské říše v Opavě, Krnově, JCM tajné radě; jakož též panu hornímu, purgmistru, rychtáři a starším i všelikého poctivé celé ubci dědiny rakvické:

Tak jakož jsme od pana horního, starších a celé ubce za hotaře uvoleni, že v též povinnosti hotařské pobožně, věrně, upřímně tak, jakž na dobré a poctivé náleží, chovati se chceme, též všelijakých kouzel a čarův, které by k škodě a záhubě vinohradům býti mohly, se vystříhati, bedlivě a pilně, bohatého i chudého, domácího i přespolního vinohradův, v nich vína, ovoce hlídati, kdo by pak škodu jakou ve vinohradech činil (buď sám osobně, neb dobyt看 svým), o tom ihned panu hornímu (neprohlídajíce na osoby buď pro přízeň, neb

⁴⁸ Prohledávat.

nepřízeň, přátelství neb nepřátelství) v známost uvéstí a v tom ve všem, což by k dobrému sousedům bylo, skutečně věrně, upřímně a spravedlivě se chovati budeme.

Toho nám dopomoci Bůh Otec, Bůh Syn a Bůh Duch svatý, neposkvrněná Panna Maria a Všichni svatí. Amen.

Četba předložených památek nám umožňuje přenést se do světa našich vinařských předchůdců. Byl to svět sám pro sebe, který je uplynulými staletími už časově hodně vzdálený, a proto jinačí, trochu podivný a někdy jen s obtížemi pochopitelný.

V původních horách převažovala bílá výsadba, kdežto červená se teprve zaváděla: z bílých odrůd se těšil oblibě voňavý veltlín, zvaný též muškatel, a dále ryzlinky, sylvány a tramíny, z červených se prosazoval zatím pouze portugal. Vína vyráběná z těchto tradičních odrůd bývala kyselejší, tvrdší a bez větší jiskry, protože se nefiltrovala ani nedoslazovala.

Hory spravoval perkmistr a pečoval o dodržování horenského práva. Práci od jara do podzimu řídili a organizovali vincůři. Vlastní vinohradníci se nazývali perknosi a pokud drželi více vinohradů, najímali si každým rokem na práci tovaryše, a to od jarního řezu a zatloukání podpěrných kolků přes několikerou okopávku, smítání a podvazování až k vinobraní a podzimnímu vytahování podpěrných kolků a jejich ukládání na hromady k příštímu použití. Od tradičního zvyku tzv. zaražení hory do vyhlášení vinobraní se nesmělo do vinic s dozrávajícími hrozny vstupovat, za což odpovídali volení hotaři.

Horenské právo bylo souborem právních a obyčejových předpisů, které zajišťovaly správu všech vinohradů a dodržování s tím spojených nařízení a zákazů. Nejvyšší pravomoc nad horami na Moravě měl moravský markrabě, rozhodující slovo v případném odvolacím řízení však náleželo gruntovnímu panovi, tj světské nebo duchovní vrchnosti, která z každé obdělávané vinice vybírala jednak perkrecht čili horné jako zemskou daň, jednak viničný desátek. Nejnižší, tak řečeno první instanci, představoval pak horenský soud, který se scházel dvakrát do roka a jeho jednání se zúčastňovali všichni perknosi.

Každý, kdo se proti právu případ od případu prohřešil, byl pokutován buď v penězích, nebo pokutu platil naturálně ve formě vosku. Zlodějům, ať jimi byli vincůři, perknosi nebo náhodní chodci, hrozila za krádeže vinných keřů nebo pňoví, opěrných kolků a zejména hroznů dokonce ztráta hrdla, počítaje v to i upálení. Hotaři se vystavovali týmž kapitálním trestům, pokud by si denně odnesli do svých bud více než tři hrozny, vyráběli z nich doma víno a to pak prodávali; pod stejně nelítostnými postihy měli tito hlídači zapovězeno sbírat ve vinohradech ořechy a ovoce, nebo tam provádět myslivost a pytláčit, anebo provozovat v boudách hry a čáry. Tresty smrti ale byly spíše jen pohružkou, k jejímuž uplatnění v praxi nedocházelo.

Jednoduché kresby, malby nebo dřevořezy, zdobící v období vrcholného středověku náboženské rukopisy, vnitřní stěny církevních staveb či stránky prvních tištěných knih, představují práci vynakládanou v tehdejších vinicích stejně jako nástroje a nádoby používané při vinobraní i při vlastní výrobě vína.

Předložený text rakvíckého horenského práva s přísahou hotařů byl připraven do tisku podle edice Františka Noska (Práva horská na panství Hodonínsko-Pavlovickém. In: Časopis Matice moravské 1900). Komentář a poznámkový aparát k jednotlivým památkám vychází z odborných statí, starších od Jaroslava Pošváře (Vizantijskije elementy v moravskom vinogradarskom prave. In: Byzantinoslavica 1956, O původu viničních právních zvyklostí na jižní Moravě. In: Slovácko 1965 a Horenské řády na Břeclavsku. In: Jižní Morava 1966) a mladších od Jiřího L. Bílého (Římské prvky v moravském horenském právu. In: Římské právo a jeho odkaz v současném právu. Brno 1992 a Konverse ve smluvním systému moravského horenského práva. In: Iuridica 1999).

PŘÍTOMNOST A BUDOUCNOST TRADICE

V Rakvicích býval a napořád je vinařem takřka každý druhý z jejich obyvatelů. Buď má jen tak k vlastnímu obdělávání a potěšení pár řádků vinné révy, anebo drží celou vinici, kde už mu vyplňuje většinu volného času usilovná práce a příčinlivá péče provázená spíše s přemírou starostí než s trochou radostí. Poměrně dost rakvických vinařů provozuje rodinná vinařství a několik jich se zdarem pěstuje hrozny a vyrábí víno ve velkém. A všem při jejich lopotě a současně zálibě záleží na tom, aby nijak a ničím neutrpěli na své vinařské pověsti.

Na profesionální dráhu nastoupila po roce 1989 vinařství Pavla Bindera, Ladislava Filípka, Zdeňka Filípka, Radovana Foukala, Davida Hamana, Zdeňka Janouška, Michala a Marka Grégrových, Václava Horáčka, Zdeňka Klímy, Stanislava Kocmánka, Jaroslava Konečného, Pavla Lukeše se syny Ondřejem a Pavlem, Vladimíra Minaříka, Jaromíra Nečase, Tomáše Nečase, Klementa Peša, Jana Pfeffra, Libora Průdka, Víta Rozkydala, Lubomíra Skřývala, Rostislava Straky, Václava Suchyni, Františka Švarce, Bronislava Vajbara, Josefa Vajbara, Miloslava Vajbara, Radka Vajbara a Miloše Veselého.

Souběžně se objevovaly ve firemním rejstříku zápisy výrobně prosperujících a na trhu uznávaných velkopodniků *Vinselekt*, *Réva* anebo *Víno*. Všechny tyto tři kapitálem zdravě ošetřené společnosti začaly získávat pravidelná ocenění na významných vinařských výstavách jak doma, tak i v cizině.

Z národních a regionálních soutěží, obesílaných rakvickými vinaři, sluší připomenout především *Krále vín ČR* nebo *Salon vín ČR* a dále *Grand Prix Vinex*, *Forum Moravium*, *Vinum Juvenale*, *Vino&Delikatesy*, *Festwine*, *Jarovín Rosé*, *Meditrina*, *Oenoforum*, *Vinařské Litoměřice*, *Valtické vinné trhy*, *Mikulovské vinné trhy*, *Hustopečskou pečeť*, *Sauvignon forum*, *Národní soutěž vín Velkopavlovické vinařské podoblasti* ad.

Zahraniční expanze akciové společnosti *Vinselekt* Doc. Ing. Miloše Michlovského, DrSc., který zaujímá uznávané místo ve stovce nejlepších světových vinařů, pravidelně přiváží zlaté medaile z prestižních přehlídek, pořádaných zejména v Německu, Rakousku, Izraeli, Slovensku a rovněž ve Francii, Španělsku a v Moldávii.

Společnost s ručením omezeným *Réva*, řízená Bronislavem Průdkem a Jaroslavem Švástou, prezentuje vítězně svoje vína především v Rakousku a ve Francii a dále také na Slovensku, Slovinsku, v USA a v Polsku.

Z menších podniků se uplatňují na mezinárodní scéně úspěšně *Rodinné vinařství Pavel Binder* v Rakousku, Belgii, Slovinsku, Gruzii a v USA, anebo *Vinařství Vajbar* v Rakousku a ve Francii.

V dědině vyvíjí díky předsedovi Vladimíru Minaříkovi užitečnou organizační činnost občanské sdružení *Vinaři z Rakvic*, které poskytuje zájemcům potřebné informace o platné legislativě, vztahující se k vinohradnictví a vinařství, a pořádá *Dny otevřených sklepů*, spojované s košтовáním rakvických vín z uplynulé sezóny.

Menší i velcí rakvičtí vinaři rozvíjejí dovednosti a um svých předchůdců. Logicky tím navazují na kořeny, zakódované v dávné minulosti. Uchovávají tím historicky vzniklou tradici nejenom v dané přítomnosti, ale i pro nejbližší budoucnost.

Podobně jako ti, kdo žili a působili dávno před nimi, využívají stejně tak i oni příznivých přírodních podmínek Koziperků (jejich jméno bylo poopraveno na Kozí horky), ale také Trkmanska a Kreftů, to znamená viničných tratí, na kterých se daří cukernatým a vonným hroznům a z těch se dají vyrábět znamenitá značková a přívlastková vína. A ta jsou vyhledávána na trzích doma i za hranicemi.

Kdyby se pradědové dnešních rakvických vinařů sešli a měli besedovat o tehdejších

odrodních, určitě by začínali hovor o Frajšťáku (Kadarka bílá), nebo o Cinyfádlu (Sylvánském zeleném), nejrozšířenějších tehdy výsadbách na Moravě; velké oblibě se dále těšily Burgunda (Rulandské bílé, modré nebo šedé), Časladóra (Chrupky červená a bílá), Francúz čili Lampart (Frankovka), Kozí cecky (Čabaňská perla), Kyselák a Vlašák (Ryzlink rýnský nebo vlašský), Livora (Tramín červený), Ryvola (Veltlínské červené a zelené); Skorák a Šedák (Portugal modrý a šedý) aj.

K těmto původním a v nářečním pojmenování uváděným starým odrudám však pomalu přibývaly nové jako Chardonnay, Miller-Thurgau a Neuburské (ty postupně vytlačovaly Sylvánské zelené), Sauvignon, Svatovavřínecké, Zweigeltrebe a nejnovější André, Aurelius, Cabernet, Děvín, Dornfelder, Frizzante, Hibernál, Irsai Oliver, Malverina, Merlot, Muškát moravský, Neronet, Pálava, Svatovavřínecké a v nejbližší době další a další.

V greftech a rúnách už dávno dozněly kroky perkmistrů a vincúrů anebo perknosů, jak se dříve nazývali odpovědní vinařští úředníci či vlastní majitelé vinohradů. Změnil se také celkový vzhled téměř všech vinic, kde jsou někdejší opěrné kolky nahrazovány drátěnkami; tento tzv. rýnsko-hessenský způsob rozvádění výhonů vinné révy umožňuje mechanické obhospodařování, které vytlačuje do nedávné doby jediné nářadí – vinařský nůž a motyku. V pracích, probíhajících podle vegetačního cyklu od jarního řezu přes kypření půdy, smítání a podvazování až k podzimnímu vinobraní, vyvstaly do té doby neznámé, ale nutné pracovní úkoly a postupy, jakými se po vpádu révokazu stalo štěpování vinných roubů na podmože z americké révy, nebo během zvyšujícího se výskytu plísňových a jiných chorob chemické ošetřování.

Jedno přitom ale zůstává neměnné. Rakvičtí vinaři uměli před staletími a dovedou podnes dělat poctivá a lahodná vína, a mají proto zásluhu nejenom na uchování tohoto tradičního kulturního dědictví v přítomnosti, ale i pro jeho předávání příštím generacím v budoucnosti. Červená, bílá i růžová rakvická vína přispívají po staletí k povzbuzování mysli a lákají do zpěvu a k tanci. A to byla, je a napořád bude činnost nadmíru prospěšná a záslužná. Neboť jí docházejí svého naplnění moudrá slova Starého zákona: *Vinum bonum laetificat cor hominis - Dobré víno rozveseluje srdce člověka.*

ZAHRANIČNÍ ÚSPĚCHY RAKVICKÝCH VINAŘŮ V PĚTILETÍ 2011-2015

(Žeň zlatých medailí z mezinárodních soutěží vín)

Vinselekt Michlovský, a.s.

2011 Muvina (Slov.) – Malverina; Vinalies Internationales (Fr.) – Chardonnay;

2012 AWC Vienna (Rak.) – Ryzlink vlašský, Muškát Ottonel; Mundus vini (Něm.) – Pálava; Terravino (Izrael) – Pálava;

2013 Bioweinpreis-International Organic Wine Award (Něm.) – Hibernál; AWC Vienna (Rak.) – Aurelius; Premios Zarcillo (Šp.) – Pálava; Terravino (Izrael) – Ryzlink vlašský, Agni;

2014 AWC Vienna (Rak.) – Cuvée Chardonnay, Crémant Pinot-Chardonnay, Muškát Ottonel; Wines&Spirit Contest, Chişinău (Moldávie) – Agni, Aurelius, Ryzlink rýnský, Sauvignon, Merlot; PIWI Wine Award (Něm.) – Savilon;

2015 Terravino (Izrael) – Ryzlink vlašský, Pálava; PIWI Wine Award (Něm.) – Lancot, Malverina, Nativá, Rénot; Mundus vini (Něm.) – Aurelius; AWC Vienna (Rak.) – Ryzlink vlašský, Ryzlink rýnský, Crémant Quatre, Pálava, Cabernet Sauvignon; Muvina (Slov.) – Aurelius; Bioweinpreis-International Organic Wine Award (Něm.) –

Malverina, Savilon, Nativa.

Réva, s.r.o.

- 2011 Vinoforum Krynica-Zdrój (Pol.) – Ryzlink vlašský; Weinparade Poysdorf (Rak.) – Cabernet Moravia, Tramín červený;
2012 AWC Vienna (Rak.) – Ryzlink vlašský; Riesling du Monde (Fr.)– Ryzlink rýnský; Weinparade Poysdorf (Rak.) – André, Cabernet Moravia, Děvín, Dornfelder, Frankovka, Chardonnay;
2013 Les Grands Concours du Monde (Fr.) – Ryzlink rýnský; Vitis Aurea Modra (Slov.) – Dornfelder; Weinparade Poysdorf (Rak.) – Cabernet Moravia, Sylvánské zelené, Tramín červený;
2014 Weinparade Poysdorf (Rak.) – Tramín červený;
2015 AWC Vienna (Rak.) – Ryzlink vlašský; International Wine Competetion San Francisco (USA) – André; VINO Slovenija (Slovin.) – Tramín červený; Les Grands Concours du Monde (Fr.) – Tramín červený.

Rodinné vinařství Pavel Binder

- 2012 Weinparade Poysdorf (Rak.) – Chardonnay, Pálava, Sauvignon, Cuvée, Laurot;
2014 VINO Slovenija (Slovin.) – Sauvignon; Concours Mondial du Sauvignon (Belgie) – Sauvignon; AWC Vienna (Rak.)– Cuvée; International Wine Competetion San Francisco (USA) – Sauvignon, Cuvée; International Wine Award (Gruzie) – Sauvignon.

Vinařství Vajbar

- 2012 Weinparade Poysdorf (Rak.) – Pálava;
2013 Le Mondial du Rosé (Fr.) – Zweigeltrebe, Weinparade Poysdorf (Rak.) – Dornfelder Rosé, Merlot Rosé, Muškát moravský, Pálava, Svatovavřínecké Rosé, Tramín červený, Veltlín zelený;
2014 Le Mondial du Rosé (Fr.) – Zweigeltrebe; Weinparade Poysdorf (Rak.) – Cabernet Sauvignon, Muškát moravský, Rulandské šedé.

OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

- Obr. 1. Práce na vinici (Kresba z Velislavovy bible z doby kolem r. 1340)
/Vinice 1001/
Obr. 2. Kopáč na vinici (Miniatura z *Breviře kláštera sv. Jiří na Pražském hradě* z doby kolem roku 1400)
/Vinice 2009/
Obr. 3. Sběrač hroznů (Miniatura z *Breviře kláštera sv. Jiří na Pražském hradě* z doby kolem roku 1400)
/Vinice 2009/
Obr. 4. Vinobraní, rozšlapávání hroznů a přelévání moštu do sudů (Vyobrazení z *Kalendáře Jana Willenberga* z roku 1604)
/Vinice 4004/

Obr.5. Stáčení vína (Vyobrazení ze *Spisu o vínu, jak se chovati a opatrovati má*
z roku 1563)
/Oskénovaná 2. část, obr. 5/